

betydelsefulla utvecklingen av tysk boktryckerihistoria efter sekelskiftet. Först skildras hans verksamhet i den Kling-sporska officinen i Offenbach. Betydelsefullt för hans framställning av nya typer var hans ständiga arbete dels med handskrivna verk: små korta arbeten på 6 å 8 sidor såsom Johannesevangeliet och dikter av Goethe, Schiller, Tegnér o. s. v. dels med vävda textbonader, där skriften får ett nytt, självständigt liv. De sistnämnda riktade också hans intresse starkare mot den kyrkliga konsten, och han knöt snart förbindelser med ett stort antal paramentföreningar. Genom uppdrag från dessa tillkommo också hans första kyrkliga metallarbeten: kalkar, krucifix, ljusredskap o. s. v. Det är från denna tid (omkr. 1922) han utvecklar sin största konst som »skrivare», och som når sin höjdpunkt i »Worten unter dem Kreuz», små bibelspråk och psalmversar under ett enkelt ritat kors. Här är skriftens utformning likvärdig med en illustration — kanske ännu mer till hjärtat gående.

Kochs betydelse som »skrivare» är den, att han återförsatt boktrycket i dess intima förhållande till

skriften och genom denna till det talade ordet. Samtidigt gav han sina bokstavstyper en karaktärsfull hållning, som också förlänade en vacker helhet åt boksidan. Sitt bästa uttryck ha hans strävanden fått i några bibeltryck, som kommer en svensk att vemodsfyllt konstatera en ohjälplig efterblivenhet i detta land, där en mager antikva härskar som ett bleknat minne av den franska kulturimitationens gyllene tider.

I kapitlet om Kochs verksamhet för kyrklig konst förefaller förf. något undervärdera mästarens religiösa och mot slutet av hans liv även konfessionella inställning och livsåskådning. Som ett uttryck för en viss opportunism får man väl också betrakta Haupts framställning av världskrigets betydelse för Koch. Men dessa anmärkningar äro endast små anteckningar till ett verk, som på ett enkelt, sakligt sätt ger den bästa föreställningen om Kochs märkliga livsverk. Man vill hoppas, att särskilt den svenska bokkonstens män genom detta arbete skola stifta bekantskap med en reformator på ett område, som så intimt berör kyrklig konst.

Bengt Cnattingius.

Meddelanden.

Från Hallands Kyrkosångsförbund. Hallands Kyrkosångsförbund har för organister och folkskollärare anordnat en körledarekurs, som hölls i Söndrum under 6 dagar, 17—22 juni, med 19 deltagare. Kursledare var musikdir. R. Blennow, Åstorp. Dagordningen omfattade 1 t. skolsång, 1 t. unison sångövning, 2 t. kördirigering, varjämte under 2 t. meddelades enskild sångundervisning. Varje dag höllos morgon- och aftonböner med läst tidegård. Kur-

sen slöts med musikandakt i Söndrums kyrka, där deltagarekören sjöng

In dulci jubilo, Dies irae, Osianders Jesus Krist, vår Frälserman, Prætorius' I nåd och sanning, Olsons Se, Jesus är ett tröstrikt namn, Wikanders Vak upp, min själ, Distlers Herren vår Gud och till sist ett kompletorium vid aftonbön.

Genom anslag av K. S. V:s Centralstyr. och Stiftelsen Pro Caritate, Gbg,

blev kursen kostnadsfri för deltagarna (även mat och logi gratis).

*Einar Elmquist,
Skr.*

Kyrkomusikalisk kurs i Varnhem. En kyrkomusikalisk kurs hölls i Varnhem den 19—29 juli. Den var anordnad av Skara stifts Organist- och Kantorsförening, Kyrkosångens Vänner och Västergötlands Körförbund gemensamt, vilka var och en ekonomiskt bidrog till kursens hållande. Undervisning meddelades i *talteknik*, 7 tim., *tonbildning*, 15 tim., *gudstjänstspel*, 16 tim., *liturgik*, 3 tim., *liturgisk sång*, 8 tim., *körteknik*, 4 tim., *koralsång*, 4 tim., *dirigering*, 4 tim., dessutom ägnades flera timmar åt musik- och sångövningar samt diskussion. Som föredragshållare i liturgik hade kallats kyrkoherde Knut Peters, Söndrum, som talade om »önskemål inför den nya kyrkohandboken», och som ledare av talteknik musikedirektör O. Holmberg, Göteborg. I övrigt leddes kursen av tillgängliga krafter, kapten E. J. Dalborg, Tidaholm, kantor K. G. Gustafsson, Gökhem, komminister E. H. Cederbom, Torbjörntorp, och kantor H. Ahrén, Mullsjö, samtliga utan arvode, vilket gjorde att kursen kunde göras så lång, och att stipendier à 10 kronor kunde utdelas till 17 deltagare. Vid kursens början hade 37 deltagare anmält sig, varav dock en del fingo förhinder.

Kursen började med högmässa i Varnhems klosterkyrka, varvid domprosten E. Berglund, Skara, predikade. Följande dagar börjades och avslutades med morgon- och aftonbön, var-

vid deltagarna hunno inlära såväl söndagens matutin och kompletorium som en skolandakt enligt Evang. Tidegård. Både psalmer och en orgelkoral till första psalmen voro i förväg bestämda, och deltagande organister spelade i tur och ordning vid dessa gudstjänster. Vid aftonbönen predikade de präster, som deltog i kursen. En dag hölls aftonbönen i Eggby kyrka. Söndagen den 25 juli hölls i Varnhems klosterkyrka en musikstund, följd av predikan och aftonbön. Därvid spelade kantor K. G. Gustafsson, Gökhem, å orgeln en partita över psalmen »På dig jag hoppas, Herre kär» av Dan. Olson och preludium och fuga till psalmen »Av himlens höjd oss kommet är» av Pachelbel. Torbjörntorp-Friggeråkers kyrkokör sjöng 1) Påsksång av David Wikander, 2) O, du Helge Ande av O. Olsson, 3) Magnifikat av Buxtehude, den senare med orgel och stråkar. Onsdagen den 28 juli på kvällen hölls en konsert av violinisten Inge Möller, cellisten Claude Genêtay och organisten Åke Erlandsson, vilka bl. a. spelade sonat i D-dur av J. Roman. — Varnhem är en idealisk plats för sådana kurser som denna vad läget och kyrkan beträffar. Tänk vilken kyrklig fostran det är att få samlas till gudstjänst i en sådan helgedom som Varnhems klosterkyrka eller att få spela på den gamla orgeln eller lyssna till dess underbara toner. I övrigt saknas lämpliga samlingslokaler. Det behövde finnas i Varnhem ett kyrkligt hospitz. Ett sådant kunde också lätt ordnas, då gårdarna närmast kyrkan nu äro till salu, om blott medel kunde anskaffas.